

ЗМІСТ

ШЕВЧЕНКІВ МІФ УКРАЇНИ

СПРОБА ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ 9

Тлумачення методу:

що є національно-консолідуючий авторський міф 11

Сто років ідеологізуючого шевченкознавства: чи тільки з соціально-політичних причин? • «Кобзар» – не тільки література. Приналежний типологічний контекст: від Данте до Стріндберґа. Претензії модернізму на авторський міф і їх поразка • Історична ґенеза авторського міфа та його логіка: від середньовічного християнського світу до національних «уявних спільнот» через «малу есхатологію» архетипального автора-героя • Шевченко як реформатор православ'я. Культ Шевченка – типовий культ житійного героя • Авторський міф як модель чуда: життя здійсненого призначення. Троїста структура міфа: ідея спільноти – ідея авторового життя – об'єктивація в художнє ціле • Рації та інтуїції філософського шевченкознавства. Вразливість гіпотези про Шевченків дуалізм

Шевченків міф як духовний розкол:

Україна versus імперія 55

Чи є наратор «Кобзаря» петербурзьким інтелігентом? •
До питання про український дуалізм • Шевченко як перший
український національний інтелігент: самовизначення
щодо літературних попередників, настанова на культурну
емансипацію, нова парадигма співжиття з імперією •
«Кобзар» – книга полемічна • Опозиція «Україна–Росія»:
міфологема «двох сіл» • «Художник» і «Петербурзький текст
російської літератури»: проблема страждання – мазохізм
чи потреба істини? • Естетика демонічного: Петербург
у Міцкевича, Пушкіна і Шевченка. «Комедія» як кінець
«Петербурзького тексту» • Український чорт і проблема
Тоголя • «Сон»: антисвіт в антитексті • Траг Сатани проти
Трагу Божого (вісь «Петербург–Київ»), Братство і упиризм
як дві форми кровного зв'язку (Україна і Росія) • В обороні
Шевченкового «інтернаціоналізму»: підлеглість національного
етичному • Метафізичний гріх Росії – неситість – і його
оприсутнення в соціальній структурі імперії • Цар – культурний
антигерой • Знову про «шашелі», або «малоросійське
дворянство» в українській духовно-культурній історії: система
вартостей і її фатальність • Соціально-революційний смисл
Шевченкового міфа: від Малоросії до України

Шаман-християнин у профанному світі

(Автор-герой як міфологічний наратор) 107

Про крос-темпоральну єдність міфологічного тексту • «Якось-то
йдучи уночі»: внутрішній монолог героя як Шевченкова *summa
philosophiae*; циклічна повторюваність мотивів – принцип міфо-
логічного мислення • Кобзар і Кобзар Дармограй: двійниковість
українських і російських писань • Два шляхи пізнання зла: шаман
і вігьма • «Враг-супостат» і онтологічна природа зла •

Шевченко і К'єркеґор: прото-екзистенціалізм, або зрячість до зла як істинна моральність • Перший екзистенційний вибір – між малярством і літературою: частиною і цілим • Архетип «кобзаря», його становлення і функція в міфі • Три стадії шляху міфологічного автора-героя: естетична – етична – релігійна. Обраний і обираючий

Україна вічна й історична. Топологія українського аду 133

Україна як міфологічний концепт: ідеал буття чи проклин нереалізованості? • Чому Шевченко – «наш первий історик» • Історизм як «пророцтво про минуле», або правда фізична й метафізична • Ляпас у Петрозаводську («Юродивий»): праведник у Содомі. Дітовбивство в Умані («Тайдамаки»): Сатурн серед сатурналій. Українська версія земного аду: вимушена упиризація і розпад народного тіла • До проблеми національного пророка: «кобзар» як *Vates ludens*; щирість і лицедійство • Шевченко і давньоюдейські пророки: націотворчість – самотність – богоборство «ізраїлевого» типу • «Заповіт» – угода з Богом про свою посмертну «заложність» • «Зла» і «добра» кров • Метафізичний гріх України: зневоленість • Воля суб'єктивна і об'єктивна • Два топоси українського аду: бунт (демонічна інверсія волі) і сон (богозневажна відмова від буття). До символіки сексуальних образів: «покритка» і «москаль»; дівоцтво й «неісторичність» • Схід і Захід України за Шевченком • Архетип могили • Козаки як «заложні мерці»: покута за «славний гріх». Трагічна вина за Теґелем і Шеллінґом • Альтернатива малої есхатології: шлях святости • Альтернатива великої есхатології: міленарність • Паралельні пари: «козак у могилі – дівоча душа» (минуле), «москаль – покритка» (теперішнє). Зацикленість історії • «Визвольна місія Слова» • Шевченків міф сьогодні

Додатки	189
Слово упорядника	
<i>Ростислав Семків. Пристрасть проти риторики</i>	193
ПРІОРИТЕТИ Й АВТОРИТЕТИ	
<i>Іван Дзюба. Лист підтримки</i>	203
<i>Вадим Скуратівський. Рецензія</i>	205
<i>Андрій М. Окара. Оксанин міф Шевченка...</i>	209
<i>Дмитро Наливайко. Європейський контекст для українського романтика</i>	217
<i>Вілен Горський. Як можливе філософське шевченкознавство?</i>	230
СКАНДАЛ	
<i>Юлій Шелест. Сто гривень і Оксана Забужко в колі Тараса Шевченка</i>	243
<i>Олександр Сизоненко. І на сторожі коло нього поставимо свою любов</i>	249
<i>Євген Сверстюк. Під плащем патріотизму</i>	257
<i>Ульрих М. Шмід. Робота над міфом: Деконструкція українського національного поета Тараса Шевченка</i>	259
<i>Василь Лісовий. Оксана Забужко та її критики</i>	260
<i>Олександр Сизоненко. Міфоноші та адвокати</i>	264
<i>Листи слухачів «Шевченківського циклу»</i>	273
ПРЯМА МОВА	
<i>Оксана Забужко, Віталій Пономарьов. Чому Шевченко?</i>	281

Сто років ідеологізуючого шевченкознавства: чи тільки з соціально-політичних причин? • «Кобзар» – не тільки література. Приналежний типологічний контекст: від Данте до Стріндберґа. Претензії модернізму на авторський міф і їх поразка • Історична ґенеза авторського міфа та його логіка: від середньовічного християнського світу до національних «уявних спільнот» через «малу есхатологію» архетипального автора-героя • Шевченко як реформатор православ'я. Культ Шевченка – типовий культ житійного героя • Авторський міф як модель чуда: життя здійсненого призначення. Троїста структура міфа: ідея спільноти – ідея авторового життя – об'єктивація в художнє ціле • Рації та інтуїції філософського шевченкознавства. Вразливість гіпотези про Шевченків дуалізм

Будь-який дослідник, що ризикує на сучасному етапі підступатися до постаті Шевченка, без перебільшення фатально зобов'язаний насамперед визначитися в координатах традицій дотеперішнього шевченкознавства. Не є це тільки питання обґрунтування тієї чи тієї методології (хоч і це, звичайно, також – як у кожному історичному дослідженні), ані навіть уже по-своєму ритуального для новітніх українознавчих студій полемічного розквітання з інтелектуальною спадщиною нашого колоніального минулого – з багаторічною інерцією політично-нормативних вульгаризаторських (щоб не сказати – фальсифікаторських) тлумачень. Зайвий раз опротестовувати спостульований ще 1939 р. (в ювілейній, до 125-ліття від дня народження поета, передовиці «Правди») Шевченків «революційний демократизм» та «атеїзм» – на сьогодні значить поборювати мертвого лева¹, зосереджувати ж увагу на Шевченковому «націоналізмі» (зрештою, доволі проблематичному, коли розуміти під цим терміном одну з чільних політичних ідеологій ХІХ століття) – а саме цим довший час займалися західні вчені, від С. Смаль-Стоцького почавши, – означало б ув'язнювати себе в тому самому порочному колі «боротьби за Шевченка» (термін, упроваджений В. Коряком 1925 р.), у якому, наче гоголівський Хома Брут, десятиліттями

¹ Зацікавлених відсилаємо до вичерпних історіографічних розвідок П. Одарченка «Тарас Шевченко в радянській літературній критиці (1920–1960)» та «Шевченкознавство на Україні в 1961–1981 роках» (див.: Світи Тараса Шевченка: 36. статей до 175-річчя з дня народження поета / Зап. Наук. Т-ва ім. Шевченка. – Нью-Йорк, 1991. – С. 348–445). Оприлюднення цих праць позбавляє дальшу полеміку з радянськими шевченкознавчими догмами будь-якого наукового інтересу.